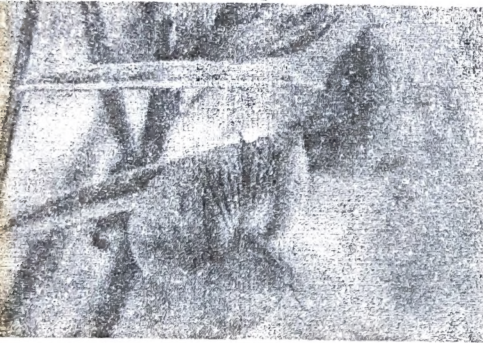

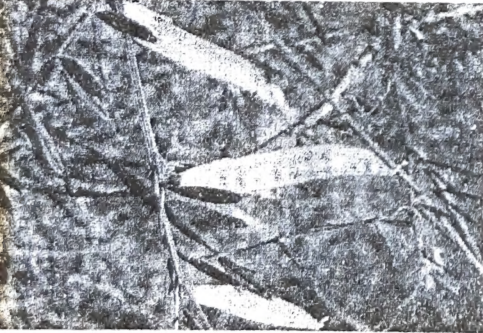
Paxlanın açılmış meyvəsi

Yetişmiş paxla

Çöl noxudunun çiçəkləməsi

Çöl noxudunun meyvəsi

Əkin çöl noxudu

Yayılma arealı Moldova, Ukraina Rusiya və Qərbi Sibirin Meşə və Meşə çöl əraziləri, Qafqaz, Mərkəzi Asiyadır.

Əkinlərdə alaq bitkisi kimi rast gəlinir, yol kənarlarında, bağlarda, üzümlüklərdə, dağətəyi ərazilərdə bitir. Bu bitki soyuq və şaxtaya davamlıdır, (4-6C) Nəmlik sevəndir, xüsusi ilə qönçələmə və çiçəkləmə zamanı. Torpağa çox tələbkar deyildir.

Yem kimi yaşıl halda, quru ot, silos, senaj və ot unu kimi istifadə edilir. Boyu və inkişafı digər birillik dənli paxlalılar kimidir, otqarışıq əkinlərdə yaxşı inkişaf edir. Öz təbiətinə görə yerə yatan olduqlarına görə qarışıq əkinlərdə koməkçi bitkilərə uyğunlaşblar. Çöl noxudunu əsasən vələmir, arpa, buğda ilə qarışıq səpirlər, silos üçün vələmir və günəbaxanla, rəğıdalı, çovdar, birillik rayqarsla, toxum üçün vələmir və arpa ilə.

Müxtəlif xüsusiyyətlərə malik olan siderat bitkiləri bəzən birlikdə səpirlər, məsələn «çöl noxudu-vələmir» paxlalı və taxılkimilərin siderat kimi istifadəsi torpağı azot, fosfor, kaliumla zənginləşdirir, humusun yuyulmasının qarşısını alır, torpağın qranulometrik tərkibini yaxşılaşdırır. Bitkilər -5-7C⁰ şaxtaya dözürlər. Toxumlar 2-3 sm dərinliyə səpilir, cərgəarası məsafə 7-12 sm, səpin norması 150-200 kq/ha-dır. Optimal səpin müddəti aprel ayının sonu, may ayının əvvəlidir. Avqust, sentyabr aylarında aralıq bitki kimi əkilə bilər. Bitkilər tam yaşıl kütlə topladıqdan sonra biçilib, doğranaraq torpağa basdırılır.

Noxud birillik ot bitkisidir. Gövdəsi bütöv, içi boşdur, əvvəl dikinə böyüyür sonra yatır. Müxtəlif ölçülü ilişkən bıgıçqlara malikdir. Gövdənin rəngi açıq-yaşıldan tünd yaşıla kimidir. Mətbəx noxudunun əksər növləri ağ çiçəklidir, ikicinsli, özütözlüdür. Noxud iri toxumludur. Toxumların böyük cücərmə enerjisi vardır. Kök sistemi mil kökə malikdir, çox qüvvəlidir, torpağın dərin qatlarına işləyir, çox şaxəlidir və tez böyüyür. Meyvəsi qın meyvədir. Uzunluğu 3-10 sm, eni 1-3 sm olub qılnc formalı və düz olmaqla ucu şişdir. Meyvə arakəsmələrə malikdir, arakəsmələrdə toxumlar yerləşir.

Noxud soyuğa davamlı olub mülayim iqlim bitkisidir. Toxumları 2-4C⁰ cücərməyə başlayır, cücərtilər və bitki 4-6C⁰ şaxtaya dözürlər. Yazda və payızda səpilə bilər.

ƏDƏBİYYAT

1. C.Ə. Nağıyev., D.S. Marlamova. Bitki qalıqlarının üzvi gübrə kimi şum altına verilməsi, AzETPİ-nin Əsərlər məcmuəsi, №76, Gəncə, 2007.
2. Ə. Nağıyev., D.S. Marlamova, A.X. Nəsimova – Quza payının payızlıq noxud və arpanın yaşıl kütləsi ilə birlikdə torpağa verilməsinin pambıq bitkisinin boyuna və məhsuldarlığına təsiri, AzETPİ-nin Əsərlər məcmuəsi, №77, Gəncə, 2009.
3. E.K. Алексеев. Зеленые удобрения на орошаемые земли. Сельхозгиз. Москва-1957.
4. Е.М. Бодрова. З.Д. Озолина. Органические удобрения, Москва, 1963.
5. В.А. Васильев. Н.В. Филиппева. Справочник по органическим удобрениям, Москва, 1968.
6. Р.К. Гасанов. Повышение плодородия почвы в хлопковом севообороте. Аграрная наука №10, 2009.
7. К.Д. Довбан. Зеленое удобрение, Москва, 1990.
8. В.С. Зайцев, Р.А. Тагиев, А.Д. Ибрагимов. Определение накопления в почве биологического азота от запашки растительных остатков однолетних бобовых культур ориентировочным методом. Тр. АзНИХИ №77, Гянджа, 2009.
9. В.П. Кузнецов. Зеленое удобрение, Ташкент, 1934.
10. Т.Г. Нагиев. Влияние промежуточных культур на плодородие почвы и урожайность хлопчатника. Автореферат, Кировабад, 1963.
11. М.А. Цукан. Органические удобрения и их использование в Молдавии. Кишинев, 1978.

Р.Г.Гасанов, Д.С.Марламова

Исследования показали, что зеленые удобрения имеют большое значение в стабильном сохранении плодородия почвы. При этом предотвращается загрязнение окружающей среды, а также урожайность остается стабильным. В результате введения в почву растений, посаженных в междурядья хлопчатника, увеличивается количество перегноя, а следовательно, улучшается плодородие почвы.

Ключевые слова: плодородие почвы, экология, зеленое удобрение, бобы, осенние бобовые, зимний горох, горох, урожайность, оптимальная урожайность.

Significance of green fertilizers is keeping soil fertility in cotton-growing

R.Q.Hasanov, D.S.Marlamova

At the end of researches, it has been determined that, green fertilizers has a great significance in stable keeping of soil fertility. So, the environment is kept clean, and yielding becomes stable. At the result of including the plants, grown in interrows of cotton, the quantity of that mass increases and fertility of soil becomes much better.

Key words: soil fertility, ecology, green fertilizer, bean, winter beans, wild pea, pea, yielding, optimum agrotechnology.
